

УДК 78.(09)(477.51)

DOI 10.31654/2520-6966-2024-25F-111-311-317

Кавунник О. А.

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичної педагогіки та хореографії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

o.kavunnyk@gmail.com

orcid: 0000-0003-3883-7909

Науково-практичні вектори музикознавства в контексті мистецької освіти Ніжинської вищої школи

У статті представлено науково-практичні вектори музикознавства в сьогоденній мистецької освіти Ніжинської вищої школи. Актуалізовано їх сутність у контексті музичного мистецтва, як особливої форми художнього-творчого осягнення світу. Аргументовано науково-практичну потребу у викладачах-музикознавцях, їх залученні до навчально-виховної, концертно-виконавської практики здобувачів-вокалістів, інструменталістів, студентських творчих колективів. Виокремлено постать доктора педагогічних наук, професора О. Я. Ростовського у продовженні традиції закладу запрошувати музикознавців для викладання на музично-педагогічному факультеті дисциплін з історії, основ теорії музики. Виокремлено наукові комунікації з проблематики мистецької освіти, музикознавчої регіоналогії як органічних складових у ході проведення на базі мистецьких кафедр Університету всеукраїнських науково-практичних конференцій за участю вчених Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського Національної академії наук України. Наголошено на проведенні вокальних, хорових, інструментальних, хореографічних конкурсів, фестивалів, гостьових лекцій за участю музикознавців. Їхні публікації утворюють вектори для творчості, набуття практичного досвіду майбутніх педагогів з мистецької освіти. Охарактеризовано причинно-наслідковий зв'язок сценічно-виконавської практики студентів, їх педагогів-наставників з науковими публікаціями музикознавців про творчі досягнення й здобутки студентів, колективів у контексті популяризації форм та жанрів музичної культури в сьогоденній Україні, за межами держави.

Ключові слова: мистецька освіта, вектори музикознавства, викладачі, традиції, інновації, наукові праці.

Чільне місце з 1960-х років ХХ століття й до сьогodenня в розвитку мистецько-педагогічної освіти в Ніжинській вищій школі (збірна дефініція НДУ ім. Миколи Гоголя професора Г. В. Самойленка) посіли музикознавці (1,1). Потреба їх залучення до освітнього процесу в Ніжинському державному педагогічному інституті (далі НДПІ, з 2004 р. –

Ніжинський державний університет - далі НДУ) постанала вже з перших років діяльності першого на Україні музично-педагогічного факультету. Його відкриття 1964 р. було на часі, що ствердили наступні десятиліття діяльності факультету, уславленого науково-педагогічною, концертно-виконавською, фольклористичною діяльністю його перших викладачів, як-от: хормейстери Віктор Михайлович Іконник, Анатолій Петрович Лашенко, Лілія Миколаївна Тевзадзе, вокалістка Марія Федорівна Бровченко, баяністи Микола Кононович Мельник, Кость Антонович Федотов, піаністка Ведда Абрамівна Розен. Цей реєстр виконавців доповнила й музикознавиця Ніна Аркадіївна Мельник.

Актуальність теми статті незаперечна, що стверджують наступні десятиліття навчально-педагогічної, наукової й культуротворчої праці, осібно викладачів-музикознавців. Достатню прослідкувати динамічну чисельність в бік зростання кількісного складу музикознавців, який на 1985 р. становив вже 10 осіб, щоби переконатися в доцільності їх науково-педагогічної праці на факультеті. Цьому сприяють й документально стверджені факти, як-от ініціатива адміністрації НДПІ ім. Миколи Гоголя, коли 1964 р. ректор Марко Іванович Повод (роки життя 1910-1985) та мовознавець-лінгвіст Олександр Ісакович Близняк (1928–2016), декан факультету іноземних мов, член художньої ради НДПІ імені Миколи Гоголя на щойно створений факультет запросили й музикознавицю.

Усі 50 літ функціонування музично-педагогічного факультету характеризувалися взаємодією його викладачів-інструменталістів, диригентів й вокалістів з музикознавцями, що були ведучими концертів, організували фольклорні експедиції, писали статті, монографії про творчі заходи на факультеті. Цьому сприяв й Олександр Якович Ростовський (1935–2016) – доктор педагогічних наук, професор, багаторічний декан музично-педагогічного факультету, засновник-завідувач кафедри музичної педагогіки та хореографії. За 50 літ науково-педагогічної праці він продовжив традицію залучати до роботи на факультеті фахівців-музикознавців.

Станом на 1980-ті роки музично-педагогічний факультет був забезпечений педагогами-музикознавцями, що поряд з веденням музично-теоретичних, історичних дисциплін продовжили соціо-творчу, науково-просвітницьку місію зберігати минуле для майбутнього, бо, як відомо без минулого немає майбутнього.

У науковій площині мистецько-освітніх традицій Ніжинської вищої школи це – друковані праці: монографії, статті, хрестоматії, посібники, методичні рекомендації. Органічною складовою освітнього

процесу були й лишуються лекції, семінари, конференції, на яких обґрунтовно представлені науково-практичні дослідження, особіно, з фольклористики Чернігово-Сіверщини, про композиторів, колективи.

Традиційними стали ведення викладачами-музикознавцями концертів, комунікації з вченими-мистецтвознавцями закладів освіти й науки Чернігова, Києва, Харкова, Сум, що сприяє зміцненню векторів розвитку мистецької освіти в НДУ імені Миколи Гоголя.

На 1985 р. навчально-освітній процес забезпечували професор, кандидат мистецтвознавства, композитор й фольклорист Валентин Володимирович Дубравін (1933–1995) з дружиною Валентиною Григорівною. Вони полишили нащадкам численні народнопісенні збірки, хрестоматії по музичному фольклору України, в тому числі й «Пісні Чернігівщини». (1, 188). Фольклорні експедиції зі студентами у 1980-ті здійснювали музикознавці Юрій та Олена Чекани. З 1985 р. й впродовж наступних 38-ти літ доцент Олена Анатоліївна Кавунник суміщує науково-педагогічну діяльність з лекторською як ведуча численних концертів, майстер-класів на сценах НДУ ім. Гоголі, Будинку культури, Музично-драматичного театру, музичної школи Ніжина, в Церквах Чернігова, Новгород-Сіверського, Ніжина, Київської державної консерваторії (нині НМАУ), Національної філармонії України. Це був творчо необхідний виконавцям, їх педагогам-наставникам, глядачам й слухачам концертів мистецький зв'язок, наповнений емоційними враженнями, натхненням, збагачений досвідом мотивацій до подальшої творчості.

Саме виступам ніжинських колективів присвячені цитати незабутнього академіка-хормейстера Анатолія Авдієвського про дитячий хор Сяйво, що на чолі з колишнім студентом музично-педагогічного факультету Сергієм Олександровичем Голубом, який впродовж понад 40 літ зробив значний внесок з дитячим зразковим хором сяйво ДМШ в розвиток дитячого хорового виконавства в Україні, Про славетний молодіжний хор «Світлич» зазначив Дмитро Остапчук, Генеральний директор національної філармонії України «Це справжній столичний рівень!» А ми-музикознавців контактуємо з колегами-хормейстерами, щоби ці високі оцінки творчості ніжинських виконавців представити у статтях в Україні, особіно журнал «Музика», за межами держави. Подальші форми культуротворення науково-педагогічного складу факультету, особіно наприкінці ХХ-ХХІ століть просто рясніли мистецькими прикладами взаємодії практичних й наукових векторів культуротворення виконавців й музикознавців. Започатковані педагогами-вокалістами, інструменталістами форми

концертно-виконавської діяльності, як-от М. Бровченко, В. Розен, К. Федотова, активно розвивалися в концертно-сценічних виступах студентських хорових, оркестрових колективів, вокалістів, солістів-інструменталістів.

На сучасному етапі розвитку наукові вектори музикознавства в мистецько-освітніх традиціях Ніжинської вищої школи стверджують статті викладачів, підручники, монографії. Бібліотечний Фонд НДУ ім. М. Гоголя поповнили 5 томів унікального видання ІМФЕ ім. Рильського «Українська музична енциклопедія». Так, перший том був подарований НДУ В. В. Кузик від директорату, відділу музикознавства ІМФЕ ім. Рильського НАНУ! Інші, кожен з яких – це понад 600 сторінок тексту, в тому числі й про Ніжин (!) придбані завдяки клопотанню наших колег-музикознавців та за фінансової підтримці Ректорату, Профкому НДУ ім. Гоголя, викладачів-піаністів, диригентів, вокалістів – це яскравий приклад взаємодії музикознавців з педагогами виконавських дисциплін! У свою чергу їх опрацювання здобувачами, магістрами сприяє поглибленню знань виконавських вмінь та навичок в інструментальному, вокальному, хоровому видах мистецтва. А дисципліни з теорія та історія музики: гармонії, поліфонії та аналізу музичних творів, історії української та зарубіжної музики, народознавства та музичного фольклору накреслюють наукові вектори музикознавства як важливого чинника фахової підготовки педагога-музиканта закладів освіти I-III рівнів акредитації.

У науково-практичній площині цьому у великій мірі сприяв Всеукраїнський юніорський конкурс вокально-хорової та інструментально-виконавської майстерності – мистецький проект започаткований 2002 р. професором кафедри вокально-хорової майстерності НДУ ім. Миколи Гоголя Л. Ю. Шумською. До реалізації проекту були залучені викладачі-хормейстери, інструменталісти, концертмейстери, музикознавці усіх трьох мистецьких кафедр НДУ: адже очолювали журі провідні музиканти України – ректори НМАУ академіки О. С. Тимошенко, В. І. Рожок, проректори А. П. Лашченко, В. Т. Посвалюк. І саме такий представницький склад журі сприяв головному – зростав авторитет Конкурсу, кількість учасників якого становила до 500 учасників з великих, малих міст України. До участі в ньому в ході науково-практичної конференції, в перерві між конкурсними днями запрошувалися провідні науковці-музикознавці України, осібно В. В. Кузик, провідний науковий співробітник відділу музикознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, з якою комунікував й професор

О. Я. Ростовський. До Ніжина приїжджала завідувачка кафедри історії української музики та музичної фольклористики, доктор мистецтвознавства, професор Мар'яна Давидівна Капиця.

На початку 2000-х важливою стала участь музикознавців в науково-практичній конференції «Сучасні виміри української регіоналістики». Потужним імпульсом для наукових досліджень слугувала колективна монографія, до участі в написанні якої 2020 р. редакційною колегією кафедри музичної педагогіки НДУ та відділу музикознавства ІМФЕ були запрошені музиканти-краєзнавці, працівники бібліотек з Чернігова й Сновська, Бахмача й Прилук, Івано-Франківська про українську діаспору Чернігівщини в Канаді й Ніжина. Такий фактаж освітніх проектів вкотре стверджує вагому мистецько-просвітницьку місію музикознавців-педагогів, науковців у розвитку традицій та інновацій мистецької освіти в стінах Ніжинської вищої школи.

Таким чином, музикознавство як наука про музику, становить особливу форму художнього-творчого осягнення особистістю світу та являє важливий чинник розвитку мистецької освіти в соціумі. Завдяки науковим публікаціям викладачів-музикознавців для історії зберігаються мистецькі традиції та інновації в сьогоденні культуротворення як потреби самовдосконалення педагогів, здобувачів, магістрів у стінах Ніжинської вищої школи.

У контексті причинно-наслідкового зв'язку концертно-виконавської практики (концерти, конкурси, майстер-класи, творчі комунікації хорових й оркестрових, інструментальних колективів, солістів), що віддзеркалюється в публікаціях колег-музикознавців зміцнюється важлива думка: теперішнє лежить по дорозі з минулого в майбутнє. Різноманітні наукові дослідження: монографії, статті, підручники сприяють розвитку музикознавчої регіоналістики, конкретика якої суттєва для висвітлення мистецьких здобутків виконавців, композиторів, колективів у музично-інформаційному обширі України. Творчі комунікації викладачів-музикознавців мистецьких кафедр НДУ з науковцями України – це потужний стимул для творчості в контексті думки: без дослідження традицій минулого немає інновацій майбутнього.

Література

1. Дубравін В. В. Народні пісні Чернігівщини в запису Валентина Дубравіна. Чернігів, 2001 р. 318 с.
2. Кавунник О. А. Музиканти Ніжина: музично-краєзнавчий довідник Ніжин: Міланік, 2008. 188 с.
3. Кавунник О. А. Музичне середовище Ніжина. Монографія. Ніжин, 2016. 318 с.

4. Самойленко Г. В., Самойленко О. Г. Ніжинська вища школа: від Гімназії вищих наук до університету. Монографія. Ніжин, 2000. 288 с.
5. Самойленко Г. В. Розвиток художньої культури на Чернігівщині у XIX – поч. XX ст. Монографія, Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя, 2015. 460 с.
6. Якубіна Ю. В. Г. В. Самойленко й Ніжинська вища школа: 50 років відданого служіння науці. *Література та культура Полісся*, № 98. Серія «Філологічні науки» № 14, 2020. с. 17–31.

References

1. Dubravin, V. V. (2001). *Narodni pisni Chernihivshchyny v zapysu Valentyna Dubravina* [Folk Songs Collected By Valentyn Dubravin]. Chernihiv. 318 p.
2. Kavunnyk, O. A. (2008). *Muzykanty Nizhyna: muzychno-kraieznavchyi dovidnyk* [Musicians of Nizhyn: Musical Local lore History Guide]. Nizhyn: Milanik Publ. 188 p.
3. Kavunnyk, O. A. (2016). *Muzychne seredovyshe Nizhyna* [Musical Environment of Nizhyn]. Nizhyn. 318 p.
4. Samoilenko, H. V., Samoilenko, O. H. (2000). *Nizhynska vyshcha shkola: vid Himnazii vyshchykh nauk do universytetu* [Nizhyn Higher School: From Gymnasium to University]. Nizhyn, 2000. 288 p.
5. Samoilenko, H. V. (2015). *Rozvytok khudozhnoi kultury na Chernihivshchyni u XIX – poch. XX st.* [The Development of Artistic Culture in Chernihiv Region in the 19th – the Beginning of the 20th Century]. Nizhyn: NDU imeni Mykoly Hoholia. 460 p.
6. Yakubina, Yu. V. (2020). *Samoilenko H. V. i Nizhynska vyshcha shkola: 50 rokiv viddanoho sluzhinnia nauksi* [Samoilenko H.V. and Nizhyn Higher School: 50 Years of Devoted Service to Science]. *Literatura ta kultura Polissia – Literature and Culture of Polissia*. № 98. Serii «Filolohichni nauky» № 14, p. 17–31.

Kavunnyk O. A.

PhD in Art history, teacher of the Department of Music Pedagogy and Choreography of Mykola Gogol State University

Scientific and Practical Vectors of Musicology in the Context of Art Education of Nizhyn Higher School

The article investigates the scientific and practical vectors of musicology in the art education at Nizhyn Higher School. In this article a special form of artistic and creative perception of the world is characterized in the context of music. The scientific and practical need for musicologist teachers, their participation in educational, concert practical activities for students of vocalists, instrumentalists, and creative teams is argued. Oleksandr Rostovskyi, Professor, Doctor of Pedagogical Sciences, was a continuation of the institution's tradition of inviting musicologists to teach subjects in the history and basics of music theory at the Faculty of Music and Pedagogy. The article focuses on scientific communications

on the problem of art education, musicological regionalism as components during all-Ukrainian scientific and practical conferences with the participation of scientists from by Mykola Rylsky Institute of Art History, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. In the paper, attention is focused on the organization and conduct of vocal, choral, instrumental, choreographic competitions, festivals, guest lectures with the participation of musicologists. Their publications form vectors for creativity, practical experience of future teachers of art education. The cause-and-effect relationship between stage performance practice of students and their supervisors with scientific publications of musicologists about the creative achievements and achievements of students and groups in the context of popularization of forms and genres of musical culture in Ukraine and abroad is characterized.

Key words: artistic education, vectors of musicology, teachers, traditions, innovations, scientific works.